

O carte scrisă cu inspirația celui care are legături afective (accentuate prin locul nașterii și meserie) clare cu Valea Vaserului. Demn de tot respectul e consecvența cu care autorul, în excepționalul său tratat precizează de fiecare dată: Valea Râului (Vaser). E bine să ne amintim că la început locul se numea Valea Râului. Apoi, istoria a intervenit pe căile doar de ea știute, și locul s-a numit Valea Vaserului.

Așadar, „**Istorie și tradiție pe Valea Râului (Vaser)**” este, după părerea mea, nu doar o carte, ci, mult mai aproape de adevăr, un tratat științific extrem de complex, care cuprinde istorii din cele două mari războaie ale lumii, toponimii ale locurilor, dicționare de regionalisme, fotografii de ieri, alăturate prin strădania neobosită a autorului de alte fotografii ale acelorași locuri făcute în ultimii ani. Toate aceste date cuprinse în carte sunt scrise cu talent de Ștefan Andreica. În cartea domniei sale, am citit:

„Din punct de vedere peisagistic, Valea Vaseului are un mare farmec. Apa curge la vale cu unde verzuie înspumate. Ca niște mărețe culise apar grupe de sfanci prin albia puternic ondulată a văii. La fiecare curbă ochiul este surprins de o imagine nouă, minunată.” □ □ □ □ □ □

Mergând pe ideea consemnată de autor cu multă inspirație în carte, pot spune că stilul, acuratețea exprimării, enorma documentație folosită, cercetarea în arhive, sunt argumente pentru a mă declara plăcut surprins de această excepțională carte!

Ștefan Andreica lămurește cu documente (lista surselor folosite în lucrare e extrem de lungă, dar, indispensabilă în cazul unui asemenea uriaș demers științific precum cel făcut de autor!) de ce scrie cu consecvență „Valea Râului (Vaser)”:

„...românii au fost primii plutași pe Valea Râului (Vaser), înaintea țipțerilor, colonizați în Vișeu de Sus pentru prima dată în 1779.”

Ce importanță economică avea Sighetul cu peste 300 de ani în urmă...

„La 1702 austriecii vorbeau despre exploatarea lemnului pentru plute, necesare transportului sării de la Sighet în Ungaria, pe Tisa.”

Sau cât de mare accent se punea pe buna fânduire a actelor care atestau proprietatea, într-o perioadă în care, în sudul țării, proprietatea pământurilor deținute se justifica aproape întotdeauna prin cuvântul dat... Dar atunci cuvântul rostit avea putere de lege sau de autentificare notarială din zilele noastre:

„...descrierea comitatului Maramureș, realizată de către inginerul topograf Caracioli, la începutul măsurătorii topografice jozefine, 01.iun.1767[...].”

Și atunci, dar și azi, se făceau și se fac lucruri negândite.

„Împăratul Iosif al II-lea, la 13 iul. 1773, în timpul vizitei sale în Maramureș a constatat tăiatul haotic al pădurilor din această zonă.”

Încă un argument de ce la început a fost „Valea Râului”, redenumită mai apoi „Valea Vaserului”, ni-l dă același împărat Iosif al II-lea, care, cu ocazia vizitei amintite, remarcă faptul că

„toți locuitorii din întreaga vale sunt români, cei mai mulți oameni liberi, instăriți, nu prestează robotă, lucrează numai pentru sine.”

Normalizarea exploatărilor forestiere (piedută din nou, se pare...) s-a produs din 1770, când

„... s-a înființat Oficiul Silvic Vișeu, antecesorul Ocolului Silvic Vișeu, „cu sarcina declarată de schimbare a modului de exploatare a pădurilor de către proprietarii privați, ce constituiau un număr mare de plute anual, neplătind nimic în loc”.

A fost odată o lume în care oamenii se respectau mult mai mult între ei:

„La adunările posesorilor, președintele se adresa sătenilor prin cuvintele: „Cinstiți boieri și domni de viță veche”.

Ștefan Andreica explică etimologia unor cuvinte folosite prin părțile locului (dar care pot fi extinse la întreaga țară, până la urmă):

„...ca amintire a vechii lor tradiții voievodale de nobili, femeilor nu li se zicea „muiere”, ca în general în Transilvania, ci „borese”, ceea ce echivalează cu titlul de „boiereasă”, iar copiilor nu li se spunea băiat și fată, ci „cocon” și „cocoană”.”

Termenul „miliție” nu poate fi atribuit perioadei comuniste din România. E totuși de remarcat, prin strădania neobosită a domnului Ștefan Andreica, precizarea că „miliție” însemna atunci o parte a armatei (cel puțin militari ai batalionului 8 Infanterie Landsturm.)

„...În 15 oct. 1914, preotul din Vișeu de Jos a raportat episcopului despre faptul că în Vișeu de Sus, Moisei, Borșa și în Săliște era foarte multă miliție.”

Pesemne că și în perioada începutului de secol XX, oamenii erau mult mai corecți decât cei de azi... Autorul amintește de un padurar șef (al cărui nume merită consemnat, fără discuție: Rusniak). Trupele luau lemne din pădurea sa, dar pentru asta pădurarul nu s-a pflans niciodată.

„El îmi înțelegea pe militari și iubea stilul german. Dar avea neplăcuta sarcină să constate exact ce valori pierdea statul austro-ungar, pentru că, deși sună de necrezut, statul german trebuia să plătească aliatului aceste lemne până la ultimul bănuț, deși trupele germane nu făceau altceva decât să apere cu sângele lor granițele statului austro-ungar.”

Ștefan Andreica a căutat prin arhivele istorice și transmite o informație care trece de limita strictă a cuvintelor. Interesantă e consemnarea scrisă lăsată de un participant la luptele din primul război mondial de pe Valea Râului (Vaser):

„Arun când armele și aparatele, rușii au fugit pe pantă în jos înapoi, pe unde au venit. Nu au mai atacat a doua oară. Muniția aruncată era în mare parte alcătuită din proiectile dum-dum.”

Amintesc faptul că proiectilele dum-dum sunt/au fost fabricate astfel încât să explodeze în

corpul omului, producând răni deosebit de grave. Deși folosirea lor a fost interzisă prin Declarația de la Haga din 1899, se pare că unii combatanți le foloseau în primul război mondial...

În componența armatelor combatante intrau multe etnii:

„Bateriile ofereau în componența lor o imagine tipică a multiculturalității, monarhiei dunărene (austro-ungare). Nemți, unguri, români, slovaci, toți amestecați, iar comandanții trebuiau să repete tot ce depășea cuvintele simple de comandă în trei-patru limbi[...].”

Dorința de pace e, până la urmă, mai puternică decât înfrâncenarea pe viață și pe moarte a războiului. Pe la sfârșitul luptelor, se putea vedea o scenă care mi-a amintit de pactul de non-combat dintre trupele germane și cele engleze în timpul unui Crăciun din primul război mondial.

„Era o imagine ciudată în acele zile, să vezi rușii și nemții sus pe Comanu plimbându-se liber prin tranșeele lor, iar între obsatacoalele ambelor tabere să vezi ofiterii în discuții reciproce.”

Dar, războiul dus pe Valea Râului (Vaserului) n-a însemnat doar înfrâncenare maximă de luptă pe viață și pe moarte. Oamenii s-au și bucurat de zilele cu zăpadă.

„Pe o vreme minunată de iarnă s-au întrecut aici ofițeri și echipaje la alergat și sărit pe schiuri. Astfel, la zile de chin și agitație au urmat câteva ore de bucurii și relaxare, pentru a se păstra inima și trupul sănătoase.”

Viața și moartea, războiul și sportul montan se găseau în același loc: pe Valea Râului (Vaserului). Funicularul folosit la transportul materialelor era mijlocul de transport al unor vânători care nu mai voiau să facă efortul de a urca pe jos. Același funicular putea deveni oriunde

„un „memento mori” vizibil, atunci când se deplasa prin aer cu un sicriu simplu, de fag, coboșând un luptător pentru odihna veșnică.”

Cantinele trupelor germane erau întotdeauna bine aprovizionate, inclusiv cu tutun și ciocolată.

„Inclusiv bere bavareză a fost de mai multe ori adusă cu vagoanele pe front[...].”

Citind cartea, răspunsul la întrebarea care vremuri au fost mai bune, este unul singur...Știați că pe vremuri cabanele ridicate erau mult mai bine dotate ca cele din zilele noastre?

„În special cabana ridicată de colonelul Leonard Mociulschi oferă călătorului ceea ce nici n-ar fi visat - un pat bun, un așternut cald, o sală de baie, o sală de bibliotecă luminată, biliard, radio și bufet.”

Istoria, gradul de civilizație, granițele, se schimbă mereu, deși ni se par a fi veșnic aceleași...

„De la cabane și până la fosta graniță poloneză nu erau mai mult de doi kilometri.”

Anul 1913 a însemnat începutul demersurilor făcute pentru construirea unei fabrici de lapte pe muntele Lutoasa. Lăptăria era la înălțimea de 1700 metri, a avut o capacitate de 160 de vaci, ai căror proprietari erau locuitorii de pe valea Izei. Acum, trebuie fonduri europene...Sau, poate cauza pentru care nu mai suntem în stare să fim ce-am fost, este, așa cum foarte bine spune Ștefan Andreica,

„pentru că nu ne implicăm și cu sufletul!”

Pe drumul care duce de la Vișeu de Sus la Făina și Mașarlău era (sau poate este încă vizibil?) un cimitir unde erau îngropați și câțiva militari bavarezi.

„În fiecare an, de Sf. Maria, fetele de la Lutoasa au făcut un pelerinaj la aceste morminte părăsite și uitate, împodobindu-le cu flori. Boceau acei soldați germani pe care nu i-au văzut niciodată și care au murit pentru o cauză nînțeleasă de ele”

După ce precizează sursa de unde este luat acest pasaj, autorul tratatului completează cu câteva cuvinte la care se simte părtaș oricine le citește:

„Ce gest minunat al acelor fete simple pentru oameni străini de neamul și de limba lor!” □ □ □ □
□ □ □ □ □ □ □ □ □ □

Am avut și avem unii dintre noi, românii, un dispreț teribil pentru tot ce-i românesc, inclusiv pentru limba română. Autorul folosește o sursă din 1938, unde se poate citi:

„Un defect mare al nostru, al românilor, este iubirea de tot ce este străin și de multe ori, nesocotirea și disprețuirea a tot ce este românesc. Și acest defect se simte mai ales în vorbirea noastră.”

Pot eu să nu dau dreptate celui care a scris rândurile de mai sus când am văzut cu ochii mei o deșteaptă la televizor care în loc să spună că nu mai sunt bilete pentru un spectacol, a zis că biletele sunt sold out?...

Chiar titlul articolului din care am citat mai înainte este ales parcă pentru a medita mai profund la cele câte au trecut peste neamul românesc și la faptul că poate ar fi fost mai bine dacă având mai multă demnitate, ne-am fi păstrat ceva de neprețuit: „Graiul nostru vânătoresc”...

„Acest grai vânătoresc, după Unirea cea mare, s'a retras în creerii munților, unde încă se mai păstrează curat ca izvoarele limpezi și reci de acolo, lăsând în restul țării o corcitură de limbă pocită, cu un amestec de tot felul de cuvinte,[...], străine de codrul, câmpul sau muntele românesc!”

Consider că aceste cuvinte nu mai trebuie comentate. Ele trebuie doar să fie însoțite de un oftat prelung, ba mai bine de un suspin...

Cartea pe care v-o recomand cu toată sinceritatea are, după cum spuneam, și un dicționar vânătoresc, are și studii de toponimie plecând de la numele unor animale prezente prin Valea Râului (Vaserului).

O lume frumoasă, peisaje încântătoare, trasee montane de vis, istorie, geografie, nostalgia unor locuri și a unor amintiri trăite de autor sau ale altora consemnate în diferite publicații. O infinită dragoste pentru om și sălbăticiuni, pentru pământul pe care calcă și de plăcere, și datorită serviciului pe care-l are. Ceea ce a scris Ștefan Andreica are două mari atuuri: e neprețuită și admirabilă pentru efortul imens făcut de autor pentru a o scrie. Cinste lui!

Am aflat că „Istorie și tradiție pe Valea Râului (Vaser)” se găsește doar la chioșcul de ziare din Vișeu de Sus. Câtă nedreptate... De ce nu se poate cumpăra în librăriile din Maramureș? Dacă celor care ar putea remedia problema le lipsește soluția, măcar sugestia ca acest extraordinar de interesant tratat care e, în definitiv, o parte a infinitului nostru Maramureș, să fie găsit în stația căii ferate de unde pleacă mocănița, poate fi o mică reparație față de un om care, într-adevăr, iubește locul unde s-a născut.